

JOŠ O NESREĆI U KRAPANSKOM RUDNIKU

Pula, aprila. — Do polovice prošlog mjeseca izvučili su nove ličine nastradalih u Krapinu, gdje je — prema službenom izvještaju — nastradalo životom 86 rudara. Prema našim informacijama nastradali rudari su iz ovih krajeva, iz Pazina 3, Tinjana 4, Grušička 4, Pićna 8, Tuplička 3, Kršana 7, Šumberca 8, Sv. Petra 1, iz Kringe 7, Kapitanara 4, iz Vodnjana 6, Pub 4, Barbana 2, Prnjave 3, Sajini 2, Sv. Marije 1, Rakija 2, iz Zminja 9, iz Cere 1, Sv. Ivana 1, Sv. Vinčenta 9, Sv. Martina kod Labina 29, iz Ripende 2, iz Labina (domaćih) 12, a stranca 50.

Sve su mrtvace koje su prepoznali prevezli u rodni kraj, a one nepoznate su pokopali u skupni grob na groblju u Labinu. Mjesto gdje se dogodila eksplozija nije još točno ustanovljeno. Dnevna produkcija je sada za polovicu i više manja, nego prije kad je iznosila oko 3.100 tona čistog ugljena. Prije nesreće radilo je u rovovima oko 6.000 radnika dnevno na tri grupe oko 8 sati. Otpust je zatražilo 1600 radnika, a 1500 radnika se nije vratilo na posao.

IDENTIFICIRANA DVA POGINULA RUDARA

Labin — Nakanado su identificirana dva rudara, koja su poginula prigodom svjedobne katastrofe u Krapinu, a koji su bili pokopani s oznakom. »Nepoznati rudar br. 1« i »Nepoznati rudar br. 8« — Prvi je Viktor Matas pokojnog Ivana, 38 godina star, iz Kršana, a drugi je Mavro Juša, pokojnog Aleksandra, 31 godinu star, iz Svetog Petra ob Nadžli.

»VJERNI ZEMLJI«

Poreč — Generalni tajnik fašističkog udruženja poljodjelaca, predsjedao je natječaju, koji je bio raspisan pod geslom »Vjerni zemlji« a kome je bila svrha, da se nagradi one seljake, koji su se najduže zadržali na djedovskoj zemlji. Prvu je nagradu odnio Josip Hrvatini (Crevatini) pok. Antuna iz Svetog Marina kod Kopra, čija obitelj neprekidno već 240 godina obrađuje djedovsku zemlju. Dobio je nagradu od 1000 lira. Na četvrtom mjestu nagradjen je Rafael Martinčić iz Dastila kod Novigrada, čija je obitelj na istoj zemlji već 113 godina. Uglavnom su nagradjeni seljaci iz zapadne Istre oko Kopra i Novigrada.

»ŠIRITE „ISTRU“!

NASTRADALE DVIJE UCENICE U VINESU

Pićan — Nedavno se u selu Vinesu dogodila teška automobilska nesreća. Pred Mgorovčevom mesnicom našle su je jedan teretni automobil, kojim je upravljao Antun Benko iz Pićana, na dvije djevojčice, koje su se vraćale iz škole, te ih prignječio o zid. Desetgodisnja Jolanda Feriuga ostala je na mjestu mrtva, dočim je devetgodisnja Pjerina Manzoni dobila prelom lubanje i druge teške ozljede, pa se u puljskoj bolnici bori sa smrću.

Razlog je nesreće nagli zavoj.

CENE VIPAVSKEMU VINU SO SE IZREDNO DVGIVILE

Gorica, marca 1940. — (***) Letos o cene vipavskemu vinu izredno visoke, sašaj so in gros — prodaji dosegeje 1.80 lir za liter, pa tudi več. Če pomislimo, da prejšnja leta ni mogli naš kmet prodati svojega vinskega pridelka liter niti po 0.40 lire, je to izredno porast. Povpraševanje po našem vinu je še vedno živahno, a na žalost je vina le malo, ker je bila zadnja vinska letina bolj pičla.

NATJECANJA U ISTARSKOJ PUČKOJ POPJEVCI

Pula — Pretsjednik istarskog Dopolavora razaslao je općinskim odborima ovu okružnicu: Na 21. travnja održat će se u Puli natjecanje u istarskoj pučkoj popjevci. Mogu sudjelovati grupe u narodnim nošnjama. Svaka grupa može otjerati najviše pet pjesnika. Narodni originalni narodni glazbala. Narodni pjesnici nisu obvezani, no ako ih koja grupa donese bit će dobro primljeni.

Učesnici smotre imaju besplatan put od svog mjesta do Pule i natrag, a u Puli i hranu.

SLOVENCJI V AMERICI

Za obranite slovenske narodne zadestvi slovenskih izseljenecv v Ameriki veliko store radio ure. V vseh večjih kraih, kjer je naseljen slovenski živelj, so se našli poštvovalni narodnjaki, ki so stopili v zvezo z ondotnimi radio-postalama in za drag denar kupili mesečno po eno uro, v kateri se prenaša slovenski spored s slovenskimi predavanji in slovenske narodne pesmijo. — Slovenecv je v Združenih državah Amerike nad 350.000.

POŠALJITE PRETPLATU

IZ RODNOGA KRAJA

OZIMINA JE POPOLNOMA UNIČENA

Gorica, marca 1940. — (***) Letošnja dolga i izredno muhasta zima je pošttila po Goriskem in Vipavskem zrelotih hude posledice, zlasti na polju. Do prve polovice marea so bili še vsi travjniki in njive, posejane z ozimino, rjave in osmojele od burje in mraza. Vsa ozimina je uničena, kar je ni pokončati mraz, ki je pokončalo burja, ki jo je ponekod ljudi z zemljo vred odnašala z nivy. Prez veliko nožjo ni bilo na Goriskem še zelenega znaka pomladi — nobenega zelenega, nobenega brstja. Moćna burja je popolnoma osušila zemljo tako, da

se je ne da niti obdelati. Kmetje bodo morali vsu jesensko setev še enkrat prelati, vprašanje je je, če imajo še toliko semenja na kašeah ir. v hramih, da bodo uničene njive lahko znova posejali in posadili. Mraz in burja sta povzročila tudi veliko škode na figovih drevcih, ki so ponekod pozleba tako, da ne bodo najbrže nikoli več ozelenela. Naš kmet je upravičeno v skrbeh kaj in kako naj ukroti kakor naj obdela polje, da mu ne bo prihodnjjo jesen in zimo družina stradala.

VELIKA KRIUMČARSKA AFERA U PULI

Pula — Svojedobna zabrana kave bila je uzrokom mnogih kriumčarenja, koje su mnoge lakoumne tipove dovele na optuženičku klupu i u zatvor. Još u svibnju mjesecu prošla godina skupina ljudi u Puli dobro organizirana skupina kriumčara, koji su se bavili kriumčarenjem kave, duhana i cigaretnog papira na veliko. Tom je prigodom uhvaćeno dvanaest vreća sirove kave svaka od po 60 kila, koja se prodavala po 10 lira kilogram, te 5 vreća duhana, koji se prodavao po 35 lira kila, u svemu oko 200 kila duhana i sva sila cigaretnog papira.

Ovih dana proglašena je osuda uhi-

ćenima. Josip Vidulić osuđen je na 4 godine tamnice i 38.414 lira globe. A Požerina na 3 godine i 6 mjeseci tamnice i 38.306 lira globe. Rudolfa Hanaka na 3 godine i pol i 28.306 lira globe. Josipa Juriševića na 5 godina tamnice 57.000 lira globe, Rikarda Dell Antonio na 3 godine i pol te 37.800 lira globe. Josipa Ječa na 2 godine i 37.000 lira. Na istu su kaznu osuđeni Miho Franković, Palmira Zambon, Ruža Segon. Oslm toga manje su kazne osuđeni još neki drugi sudionici u toj velikoj aferi, koja je svojedobno u Puli bila uzvitala silnu prasi-

ŠTEVILNI POŽARI

Trst, aprila 1940. — Za velikokonečne praznike se je pripetila v Dornbergu velika požarna nesreća. Ko so bili na veliki petek skoro vsi vaščani v cerkvi, so naketari opazili, kako švigaio ognjeni jeziki iz hiše posestnika Ivana Rjivaca na Brdu. Požar se je v veliko naglico razširil na celo polslopce. Ker ni bilo gasilcev, je ogenj kaj kmalu vse uničil. Reševala je, kar se je dala, samo gospodinja, ki je ostala sama doma. Škodo cenijo na 50.000 lir in le malo je kritega z zavarovalnino. Uničeno je vse žito, orodje, pohištvo in ostalo. Sele kaneje so prišli gasilci iz Gorice, ki so ogenj omejili in rešili hlev ter obvarovali sosednje hiše.

Pred nekaj dnevi je pričelo goreti v seniku last Ivana Grudna v Godovcu. Nesreća je hotela, da se je požar razširil šir na ostale hiše, ki so bile v neposredni bližini. Oblasti so bile takoj alarmirane o nevarnem požaru. Kmalu so bili na kraju nesreće idriški gasilci in njihovi tovariši iz Črnega vrha. Pomagali pa so jim tudi jugoslovanski gasilci iz Hotedrišce. Po polnoči (požar je začel zvečer) pa so prišli še policijski gasilci iz Gorice. Vsem tem so pomagali.

Nastradao Istranin u Salernu

Roč — Dvadesetogodišnji Josip Pavletić Antunov iz Roča pozvan je da nastupi vojnu vježbu u Sirakuza na Siciliji. Na putu u svoje odredište nastradao je u Salernu. Kada je vlak već krenuo, pokušao je da se popne na nj, ali mu to nije uspjelo nego se strmoglavio i dospio pod kotače. Iako je vlak bio smjestia zaustavljen, bilo je već prekasno. Siromah je za par minuta izdahnuo zdobljen.

Pala u vatru

Stinjan — Osamnaestogodišnji Zora Celja Božina bolovala je već dugo od padavice. Ovih li je dana napala bolest upravo u času, kada je kuhala stojeći kraj ognjišta. Pala je rukama na vatru, koja joj je izgorjela obe dvije ruke. Hitno je prevezena u bolnicu u Pulu, gdje su izjavili, da bi mogla za mjesec dana otprilike ozdraviti, ako ne nastupe komplikacije.

Putovanje završeno u bolnici

Beram — Danilo Vivotda Franjin, dobio je poziv da ode u vojsku. Sjeo je na bicikl i odvezao se u Pazin, da digne besplatnu vožnu kartu. Medjutim je na jednoj stmrini na zaokretu tako nesretno pao, da si je izranio cijelo lice i ozlijedio lijevu ruku, pa je morao biti odvezen u bolnicu u Pulu. Kad izjade iz bolnice ne će trebati dugo putovati jer je na sreću određen da služi u Puli.

ZAVRŠENA LIKVIDACIJA POSULILNICE U ROČU

Roč — Ovih dana završena je končan likvidacija društva za štednju i zajmove, koje je nekada lijepo djelovalo u Roču. U novije vrijeme došlo je u novčane neprilike, pa je zadržaga morala biti likvidirana, a zadržagari, koji su jamčili svojim udjelima i izvjesnim jamčevinama, podmirili su gubitak.

RAZDELITEV KMETIJSKEGA KONZORCIJA

Trst, aprila. — Kakor znano, je za vsu Juljsko Krajinu dosedaj obstojal Kmetijski konzorcij (Consorzio Agrario Giuliano), ki je imel svoj sedež v Trstu. Njegovo delovanje se je omejevalo na dobavo raznih kmetijskih potrebščin. Sedaj se bo ta konzorcij razdelil, tako da bo vsaka pokrajina imela svoj konzorcij, katerim bodo področja delovanja še povečali.

EKSPLODIRALA JOJ PATRONA U RUCI

Pula — U selu Jadreški nastradala je djevojčica Jelena Ujčić Antunova, koja je sadu 16 godina. Ona je u polju našla nekajvu patronu, pa ne znajući koliku opasnost krije u sebi počela je njome udarati o kamen. Patrona je eksplodirala u ruci, raznijevši joj na desnići palac, kažiprst i srednji prst, a na lijevoj ruci prouzročivši takodjer nekoliko lakših ozljeda.

DJEČJA NEOPREZNOST

Mračna — Osamogodišnji dječak Stanko Čalić sjeo je na blatobran jednog automobila i htlo se malo povesti. Auto je pojurio svom brzinom, a dječak hitajuci skočiti pao je tako nesretno, da se je po česti kolinjao i sav se izranio. Dobio je prelom lubanje, izranio je lice i slomio nogu u koljenu. Ozvežen je u puljsku bolnicu, gdje je zadržan na liječenju, jer je njegovo stanje veoma teško, pa se boje da ne će preživjeti.

POLARNO SVIJETLO U ISTRI

Pula — Po cijeloj Istri vidjelo se polarno svijetlo koje je na Uskrs trajalo skoro dva sata i to od 6 do 8 sati uveče. Iznenađenje nije ovog puta takovo kao što je bilo zadnji put 1938, kada su ga praznovjerni ljudi na veliko komentirali bojeći se sudnjega dana. Radio-stanice su odmah upozorile slušaće na tu nebesku pojavu, a kako radio imaju dopolavori skoro po svim selima, to je čane neprilike, pa je zadržaga morala biti likvidirana, a zadržagari, koji su jamčili svojim udjelima i izvjesnim jamčevinama, podmirili su gubitak.

DROBIŽ

— Gorica. — Ko je pobirla drva, se je težje ranil 17-letni Viktor Gabrijelečić. Nekaj dni se bo moral zadržati v bolnišnici.

— Koper. — V neki kostlini je bil težko pretepen lovski čuvaj Anton Guncjak. Pretepo so ga divil Jovci, ki so ga imeli že precej časa na pik, ker im je vedno žugal s kaznjico. Guncjak se je moral zateci v bolnišnicu, kjer bo ostal 27 dni. Nekateri krivce so karabinerji že zaprli.

— Gorica. — Nenadoma je umrla gostilničarka Lojzka Kranjc, lastnica znane gostilnice na Senekskem trgu. — V visoki starosti je umrla gosna Casagrande, žena znaneega nekdanjega trgovca v Aidovščini. Nadalje je umrl Stefan Cigoj, star 70 let po rodno iz Vipave. — V Svetem pri Komnu je umrl 70-letni Ivan Pipan v Škrbini pa mladenka Felicia Fakin.

— Planina pri Vipavi. — V zadnjih zimskih mesecih so tukaj umrli: 75-letni Alojz Bačar, 79-letni Ivan Kobal, 2 in polletni Milan Rovani in 74-letna Rozalija Rešeta.

— Gorica. — Pred goriskim sodiščem se je moralo zavarovati sedem mladenčev domuncičev, zaradi tega, ker so pobirali staro železo in nise mogli za to dovoljena. Ker im niso mogli ničesar dokazati, so bili oproščeni.

— Ajdovščina. — Po smrti Ivana Lukežiča je ostala aidovška imanja prazna. Sedaj pa je razpisano za novo župnika. Vaščane zanima kdo im bo sedaj duhovni pastir.

— Kaj nad Kanalom. — Po dolgi vrsti let je odšel iz občine občinski komisar ing. E. Casagrande. Na njegovo mesto je bil postavljen Albert Biedgo.

— Trst. — Na dvojem stanovanju je padla, ker se je spodrsnilo 81-letna Katarina Godnič. Ker se je stanje poslabšalo, se je morala zateci v bolnišnicu. Po dolgem bolhanju je umrla Evcentina Kosovel vd. Podboh, stara 61 let. Pokojnica je zaradi poledice pred nekaj dnevi padla na ulici.

— Trst. — Pred sodiščem je bil obsojen 30-letni Jenc Rudolf, ugostil. državljan, iz Zirovice ki je pred dvema mesecema skušal prhitinoti štiri konje preko meje v bližini St. Petra na Krasu. Zadeva se mu ni posrečila in tako je bil Jenc obsojen na plačilo 14.400 lir, od katerih mu je bilo 5000 amestramirani. Konji so bili konfiscirani.

OB ZADNEM ZVISPANJU KOLKOVIN

Trst, marca 1940. — (***) Z novo določbo o kolkovinah je vsak nakup, odnosno prodaja v trgovinai itd., ki presega znesek 3 lir, podvržen koleku od 25 centesimov; eim višji je znesek, tem višja je kolkovina. Stroški za kolek gredu v breme kupca Koleku so podvržene tudi avtomobne vozovnice. Za prevoz vsakega kosa pičjage na avtomobih mora potnik odsej plačati pristojbino ki je tudi podvržena kolkovini.

ZIMSKA POMOĆ PO NAŠIH VASEH

Gorica, marca 1940. — (***) V Sempaskei općini je tud letos obratovalo več kuhinj v okrilju zimske pomoći. V sosednji vasi Osekici, ki nima niti 100 hišnih števil, je bilo vsak dan razdeljeno 60 obrokov kosila, ki so vsebovali škodolice riža in hlebček kruha.

TALIJANSKI DRŽAVLJANI U DALMATIJI

Po podacima, što ih je objavila banska vlast banovine Hrvatske živi u Splitu 1.309 talijanskih državljana, u Dubrovniku 543, u Korčuli 137, u Trogiru 132, u Šibeniku 128, a na Hvaru 89. U ostalim mjestima je broj talijanskih državljana još mnogo manji. Na Sušaku živi 645 talijanskih državljana, ali je u tom broju sadržana polovica naših zemljaka iz Istre.

ALIJA BO NASELILA 22.000 DELAVCEV U ALBANIJI

Z ustanovitvijo komisarijata za izselitev in kolonizacijo bo začela v prvi polovici t. m. preselitev italijanskih delavcev v Albanijo, kjer bodo nadaljevali že pričeto delo, pri katerih so zaposleni vsi razpoložljivi albanski delavci. Vsega skupaj bodo poslali v Albanijo 22.000 delavcev.

PROF. M. MALECKI KONFINIRAN

V nemških koncentracijskih taboriščih se nahaja sedaj med mnogimi poljskimi intelektualci tud prof. Malecki, raziskovalec slovenskih in hrvatskih dialektov v Istri. c katerih je svoj čas izdal posebno monografijo izredno velikega pomena. Prispeval je tudi s pomembnimi članki v naše edicije.

»PIRHI«

V ljubljanskem radiju so v nedeljo dne 31. marca ob 4.30 popodne izvajali članice mlado, odseka in člani Sedeeve družine vipslavsko opereto »Pirhi«. Tekst je delo prof. F. Terčelja, glasila pa V. Vodopivca. Opereto je nastudiral in vodil dirigent Simonić. Libreto opeva prelepe velikončne običaje na Vipavskem in je polno prisičnosti in vedrega optimizma. Temu primerna je tudi kompozicija z lahkim in zelo melodioznimi motivi. Zeleni bi bilo le, da bi delo prišlo tudi na oled! (***)

MANJINSKI PREGLED

MUSSOLINIJEVA OBECANJA

Nijemcima koji se nisu iselili u Njemačku

„Apсурдне su glasine da bi Nijemci mogli biti preseljeni u druge talijanske pokrajine...“

Pretsjednik talijanske vlade Mussolini primio je u prisutnosti tajnika fašističke stranke u Palazzo Venezia izaslanstvo Nijemaca iz Bolzanske i Trentinske pokrajine, koji se nisu preselili u Njemačku...

Odgovarajući na ovu adresu pretsjednik vlade Mussolini održao je govor, u kojem je naglasio, da je ova audijencija bila zakazana prije nekoliko vremena, ali da je na njegovu želju odgođeno...

Granica na Alpama, koju je Bog odredio ne dijeli nego spaja Italiju i Njemačku. Jer ova dva prijateljska naroda u iskrenoj suradnji koristila su materijalnu svojstvo dvije civilizacije...

MANJINSKO ŠOLSTVO U SLOVENIJI

Tednik »Učiteljski tovariši«, ki izhaja v Ljubljani je prinesel sledeće podatke o manjinskom šolstvu u Sloveniji. Šolsko vprašanje narodnih manjšin je bilo prvi put u potpunosti razriješeno...

Veroučitelji pa poučujuće u svih krajevima, kjer so v šoli učenci narodnostno mešani, tudi v jeziku dotične manjšine. Nadlje poučujuće u manjšinskih oddelkih (tudi učitelje) ki svobodno izpovedujejo svojo nemško ali mađarsko narodnost.

Ključ temu pa so bili v letošnjem letu u nemških listih pri nas in v zamejstvu objavljani članci, napjerjeni proti našim prosvetnim upravim, čes da ne postopa po zakonu pri vpisanju u nemške manjšinske oddelke. Poudariti je treba, da se vestno upoštevaju vsi tozadavni zakonski predpisi u ministrijski odlok.

Omenjeni manjšini pa nimata sami dovolj prirodnoga prirastka, zato je u teh oddelkih vsako leto manji učencev. Zato skušaju kako tudi sedaj neki krogi vplivati na narodno nezavedne starše, da prihvajaju svoje otroke, ki so slovenske narodnosti, za vpis u nemške manjšinske oddelke.

Zaradi premanjnih števila učencev so bili ukinjeni u tekočem letu štirje nemški manjšinski oddelci. In sicer po en oddelak u Kočevju — mesto, Stari cerkvi, Štarcberih in Planini pri Črnomlju. Iz istih razlogov su bili ukinjeni tudi 3 mađarski manjšinski oddelci, in sicer u Dobrotniku, Genterovih u lendavškem in u Domanjševih u mursko-slovenskom okrugu. Skupno je bilo zaprtih 7 manjšinskih oddelkov.

DRUGA SKUPINA KANALSKIH IZSELJENCEV U CELOVCU

Pred 15 dnevi je prislopo u Celovec 91 Kanalčanov iz Trbiža, Pontablja, Bide peč, iz Ukevi in Zabnic, većinom delavcev in obrtnikov. Na kolodvoru ih je pričakovala velika množina ljudstva, pokrajinski vodja namestnik pa jim je izrekao dobrodošlico.

POLITIČKE BILJEŠKE

„BRIGE“ OKO JUGOISTOKA EVROPE

Beogradska »Politika« donijela je u svom broju od 21. III. pod naslovom: »Brige oko jugoistoka Evrope — ovaj očito inspirirani članak, koji radi njegova principijelnog značenja prenosimo u glavnim dijelovima.«

Od sastanka Hitlera i Mussolinija na Brenneru, u izvještajima mnogih inozemnih agencija i listova jugoistoka Evrope i Bliskog Istoka ponovo su na sceni. Ovaoga puta još više nego prije. I s jedne i s druge strane čine strahu, naraštio, padaju uzajamne optužbe u pogledu namjera prema Jugoistoku.

Zato nam sve ove pretjerane »brige« oko jugoistoka Evrope izgledaju namijenjene, prije za potrošnju u javnom mišljenju, nego u krajnju se pripadajuću nego u osumnjenoj vojsci u uporištu Jugoistoka Evrope.

ITALIJA NEĆE RATA POD SVAKU CIJENU

Prilikom dvadeset i prve godišnjice osnivanja fascija bilo je u Italiji izrečeno mnogo govora. U Rimu je bio službeno određen kao govornik za tu zgodu ministar pučke kulture Pavolini. Taj govor nije imao samo retrospektivno značenje nego se dodirnuo i sadašnjeg političkog položaja.

rekle cijelom svijetu da je njihova jedina želja da ostanu van sukoba, u kome nijedna od njih ne želi ništa dobiti

Neutralnost Balkana i Podunavlja u današnjem sukobu, međutim, ne treba shvatiti kao fatalno očekivanje sudbine i kao indiferentnost prema događajima koji bi nastupili mimo njihove volje.

Zato nam sve ove pretjerane »brige« oko jugoistoka Evrope izgledaju namijenjene, prije za potrošnju u javnom mišljenju, nego u krajnju se pripadajuću nego u osumnjenoj vojsci u uporištu Jugoistoka Evrope.

ITALIJA NEĆE RATA POD SVAKU CIJENU

U pariškim krugovima komentira se ova izjava ovako:

U ustima jednog ministra, ova izjava ima svoje značenje. Ona izražava bezsumnje misli vlade. Ona znači da Italija želi, traži i očekuje rješenje pitanja, koja je se tiču, na bilo koji način.

„ALBANIJA I BALKAN“

Direktor »Telegraf« (Livorno) Ansaldo u članku pod naslovom: »Albanija i Balkan« prikazuje kulturu, ekonomsku i političku djelatnost, koju Italija razvija u Albaniji...

Svuda na Balkanu shvaćaju ono što London i Pariz ne ču da shvate, tj. da Italija po svojoj prirodi, karakteru i duhovnoj plemenitosti, kao i po trajnim zakonima svoje historije nije nikada podlegla kušnji da poduzme brutalna osvajanja i nasilna odnarođenja.

A. LOVRIC:

NA ŠKOLJICU

Pod brigom, va selu lipoga školjića, kad je lip, zase, jedan posebni svijt, kad alga diši, maslina nosi cvit: gori, saku večer, na poneštri svića.

SLOVENSKI JEZIK NA KOROSKEM

V začetku šolskega leta 1938-39. je bil v vseh osnovnih šolah na Koroskem ukinjen pouk u slovensčini. Le nekateri duhovniki so lahko poučevali verouak u slovenskem jeziku.

NIJEMCI U RUMUNJSKOJ SU LOJALNI DRŽAVLJANI

Vodja njemačke narodne manjine u Rumunjskoj, senator Dr. Hans Otto Roth, održao je prošle subote u senatni govor u kom je izrazio svoje veliko zadovoljstvo zbog nastojanja kraljevog, da se u onom dijelu Evrope pod svaku cijenu sačuva mir.

MEDJU ISTRANIMA NA JUGU ARGENTINE

U RIO NEGRO U ARGENTINI ŽIVI OKO SEDAM STOTINA NASHIH ZEMLJAKA, ZAJEDNO S DALMATINCIMA I SLOVENCIMA

Iseljenički list »Naša Sloga« u Buenos Airesu, koji uređuje naš zemljak, novinar Josu Debrandčević iz Lijanama u Istri — u kojem usput spomenuto izlazi u nastavcima roman Viktora Črva-Eulina »Pusto ognjišće« — donio je u svom broju od 8. većiše zanimljiv članak pod naslovom »Medju našim iseljenicima na jugu gdje živi mnogo Istranaka...«

Poznato je, da ima puno jugoslavenskih iseljenika na argentinskom jugu, ali vrlo malo ima sigurnih podataka o njima a i slabe su veze koje ih vežu sa sunarodnjacima u ostalim predjelima Republike.

U januaru o. g. posjetio je naše iseljenike u Rio Negro iseljenički svećenik Janez Hladnik iz Buenos Airesa i medju njima proboravio nekoliko dana. P. povratku razgovarali smo sa veleč. Hladnikom koji nam je rekao, da je naša, mnogo našeg svijeta u raznim krajevima, bilo u Lomi Negri kod Olavarrije bilo u Bahiji Blanqui ali čudom se je čudio koliko našeg svijeta živi u Alto Valle del Rio Negro, u kraju od Villa Regina pa do Neuquenja.

Dne 17. januara rano u jutro došao je sa vlakom u Villa Regina. — Bila je još noć a na stanici ga je dočekao naš zemljak, rodom iz Istre Karlo Božić, koji vrši službu telefonskog upravitelja. On je bio u dolasku našeg svećenika već obaviješten i zato je pozvao i ostale znance, koji su u lijepom broju došli na misu i na isposviđev u osam sati u crkvi Villa Regina.

Pikali su naši vrli Istranaci, kad su opet imali sreću čuti božicu riječ po »naškie i htjeti sil, da velečasni ostane kod njih još neko vrijeme. Rado se je odazvao pozivu nekogih i posjetio je više obitelji, osobito Marka Bucimira, koji upravlja sa čakrom Hinkovara banke. Javilo se i u kudi Perkatovih i kod Šajnovih i kod mnogih drugih.

Svuda su ga primili sa velikom radošću i bilo im je žao, da nisu prije znali za njegov dolazak.

Kažu, da u samoj Villi Regini, po čakrama ima više od 60 obitelji, koje broje do 200 osoba.

Velika nesreća je što se ne drži nikakova skrupa povezanost medju našim svijetom, koji je ovuda ovako rastrkan.

Ugledni naš zemljak Karlo Božić ima razgranato poznanstvo to a i pozna čitav svijet, ali nije imao dosta vremena, da sve obavijesti, radi čega su molili velečasnog Hladnika, neka se skoro opet navratiti k njima.

Velečasni je i to primjetio, da naši zemljaci u Villi Regini imaju dosta slabu vezu s jugoslavenskom kolonijom. Ništa ne čitaju štampano našim jezikom, osim onih, koji dobivaju »Našu Slogu«.

U Alto Valle del Rio Negro ima sigurno najviše Istranaka, gdje bi mogli da stvore društvo za bolji zajednički rad. Oni rade po čakrama bilo sa vinom, bilo sa vočkama ili povrćem. U Villi Regina ima ih više od 200, a još više ih ima u Gral. Rocca. Tamo mora da ih ima i preko 300.

Velečasni Hladnik je i tamo posjetio mnoge obitelji. Čitavu koloniju sačinjavaju sami Pazinci. Oni ne žive na okupu nego rastrkani po čakrama i treba trčati kilometar i više od jednoga do drugoga. Ali ima ih i medjaša, pogotovo između Roke i rijeke Rio Negro, gdje ima kojih 10 naših čakarera u susjedstvu.

Više njih ima takodjer kraj »Ruske kolonije«, gdje se nalazi i obitelj Libertara Pamića i još tri druge obitelji. Nekoji od naših su vrlo dobro situirani i danas već vlasnici čakra, koje vrijede danas po 50 i 100 hiljada pesosa pa čak i više.

Osobito su se obradovali posjetu velečasnoga Hladnika obitelji Selvero braće Bešića iz Solte u Dalmaciji.

Na osnovi podataka velečasnoga Hladnika ima po Rio Negro sigurno kojih 7 stotina Istranaka, nešto manje Dalmatinaca i jedna stotina Slovenaca, koji su koncentrirani u Cinco Saltos.

ORGAN SLOVAČKIH BEGUNACA IZ MAĐZARSKE

Sa slovačkog teritorija, koji je nakon bečke arbitraže pripao Mađarskoj, preselilo se — prema tvrdnji Slovačkog presa u Bratislavi — preko 50.000 Slovačaka. Ti su Slovaci odučili da izdaju svoje zovne kako bi oni sami bili povezani i kako bi uz to informirali ostale slovačku javnost o pitanjima koja stoje u vezi s njihovim životima i s krajem, koji su morali ostaviti. List će se zvat »Slovensky Vyhnanec«

LADO BOŽIČ:

IDRIJA V SLOVENSKI LITERATURI

Z izrazitimi in pomembnimi literarnimi delavci, pesniki in pisatelji, se idrijska kolonija v svoji okolici ne more bog zna kako ponahati, niti v naši literarni zgodovini niti v sedanjosti. Pri vsem ogromnem številu inteligence, ki je izšla iz Idrije in kljub lepemu patriarhalnemu življenju, ki je tam vladalo, nima niti enega pesnika in pisatelja v pravelem pomenu besede. A tudi nobena knjiga epslovne vsebine ne govori o življenju idrijskega rudarja, meščana in okolinskega kmeta. Samo ena povest živi v našem slovu, samo ena malhna knjiga govori o življenju pri srebrnem studencu, a se to je spisal tuje, ki ni poznal do dobra niti Idričjana niti njegovega življenja.

Kje tiči temeljni vzrok? Predvsem v tem, da je bil idrijski rudar in vse njegovo pokolenje vedno privezan na trdo delo in težko borbo za vsakdanji kruh in njegovo izboljšanje. — Samo ta, ki je izšel iz rudarske družine in okusil njeno življenje, samo ta bi bil lahko njen glasnik, njen poet. Toda tehi je bilo malo in se ti so se morali boriti za svojo obstanek in bil je iz mladih let usmerjen kar tega v resno in praktično življenje in dele svojih otrokov, ki je bilo daleč odmaknjeno od sveta romantike in domišljije. Zato nih čudnega, da so se oni, ki so končali študije, posvetili samo praktičnim poklicem v katerih so se dobro obnesli.

Meščan je živel v svojem krogu in se v njem vrtel iz dneva v dan. Višja plast je bila ta ki se ni menila za rudarjevo življenje in zato razumljivo ni mogla postati njegova glasnica.

Končno okoliski kmet, predvsem mali bajtar, ki se je ubijal s svojim življenjem po našli grapah in vrhovih, tudi ni mogel poslati svojih otrok v mesta, da bi študirali. Edino možnost razumna jim je nudil duhovniški poklic, zato nih čudnega, da sta edina pesnika, prvi iz Idrije in drugi iz okolice, oba duhovnika.

Tujski niso poznali sveta in naba naše ozke doline, da bi lahko o nba pisali. Se v novejšem času belicemo bar plahih pokusov tipanja od daleč tja v idrijsko dolino. Vendar so to le poskusi, kateri življenje v rudarskem revirju se ne da le od daleč opazovati, treba je v njegovo sredo. V povojni dobi, ko se je pričela razvijati tudi delavska literatura, pa je bila Idrija že odtrgana od debla.

Končno ne smemo pozabiti se enega važnega dejstva, t. i. realke, ki ni nudila klasične izobrazbe in je usmerjala mladino le v tehnično in druga praktične poklice. Oni pa, ki so študirali že pred ustanovitvijo realke na zunanjih šolah, so bili večinoma snovi uradnikov, ki niso imeli v rudarjevo življenje pravega stika. Po dovršeni ljudski šoli so navadno zapuščali mesto in se vračali v dolino samo ob političnih.

Idrija je dala mnogo inženjrerjv, živnozdravnikov uradnikov, nj pa dala delavcev na filozofskem področju.

Prvi pesnik iz idrijske doline je bil Staroslovenec in Prešernov učenec Fran Švetic, ki je bil rojen 2. aprila 1814. v Zaspani grapi v Idriji in ne v Sp. Idriji, kakor trde slovtvenec zgodovine. Po končani gimnaziji se je posvetil filozofskim in leposlovnim vedam in bil 1. 1839. posvečen za mašnika. Bil je 17 let kaplan, l. 1856. pa je postal župnik v Sorci in nato v Godoviču, kjer je leta 1879. stopil v pokoj. Pri polomu banke »Slavije« je izgubil vse svoje premoženje in nato umrl kot revež 22. marca 1881. v Ljubljani.

Svoje lirčne in pripovedne pesmi je pričel pisati v »Novicah« in »Slov. Glasnik«. Njegove pesmi so hoteli izdati v zbirki »Cvetje iz domačih in tujih logov«. Šveticova lirika je zrastle iz življenjskih bojev in izkušnji, iz njegove tihe in razmišljajoče narave. V sonetih se pozna močan vpliv Prešerna (Zabavljica, Pesnik). V njih je vsa njegova miselna izpoved. Najbolj se zrcali njegova osebnost v onih pesmih, v katerih razmišlja o človeškem življenju. (Pot skozi življenje, življenja na-

men, življenje, Kupec, Vprašanje in dr.). Včasih sledi tudi Koseskonu in razno-triva zgodovino Slovencev in njihove domovine (Na planini, Hrúšica). Svoje zgodovinske pesmi pa je raje prilagodil Vodnikovim rismam. Včasih je zapel tudi o lincažu do tarave in tožil po izgubljeni mladosti in mlči sreči (Tolažba na zini, Čudno jezero). Spesnil je tudi par dobrih pripovednih pesmi v katerih opisuje posebno rad srednjeveške zgodovinske in pravljice motive (Turski križ, Černiško jezero, Ukleti graščak).

Dve leti mlajši od njega je bil njegov ožji rojak iz Ledin nad Idrijo Anton Zakeč, ali kakor se je sam podpisoval Rodoljub Ledinski. Rojen je bil l. 1816. umrl pa je l. 1868. pri sv. Duhu nad Krškim. Gimnazijo je študiral v Karlovcu in Novem mestu, licej in bogoslovje pa v Ljubljani, kjer je l. 1842. postal duhovnik. Bil je 26 let kaplan par raznih krajev. Že kot bogoslovec je nabiral narodni pesmi in bil v stiku s Stankom Vrazom. Zbral je v idrijskih hribih najlepše narodne pesmi kar jih sploh imamo. jih predal in približil v V. zvezku »Kranjske čbelice«, v »Novicah« in v »Carniolu« (Mlada Breda, Mlada Zora, Spanjšičev). Skoda, da jih je mogel popravljati tako izklesovito kot vsebinsko, ter tako zbrisati prave ljudske unetnosti. V pesnikovi ostlini so shranjeni prvi zapiski narodnih pesmi, ki jih je pričel zbirati l. 1839.

V njegovih lastnih pesmih se pozna Prešernov vpliv tako v jeziku kakor v obliki. Prešernu je bil blizu tudi po svobodoljubnosti in kritičnosti. V svojem življenju in poletju ni bil srečen, sobratje so mu napravili nešteto krivic in preganjani. V svojih pesmih je izražal preproste misli in dogajanja prepletana s sarkazmom. Njegovi verzji so brezhibni, posebno soneti, katerim se pozna Prešernov vpliv. Žal, da pesmi niso vse originalne. Znana je »Razna pota« in epska pesnitev »Vilkovo«, ki sta prirejeni po nemških pesništvih, dokaznjeta pa njegovo jezikovno in oblikovno znanje. Zadnje svoje pesem je posvetil Anastaziju Grünu, znanemu nemškemu pesniku, ki je kot graščak najbolj zatiral dolenski kmetec.

Kmalu za tema pesnikoma se je rodil 1821. v Idriji Dragotin Dežman. Umrl je v Ljubljani 1889. Kot pesnik se je pojavil šele 1844. l. 1861 pa je mož že vsokih v nemški tabor in je bolj znan po tem svojem skoku, kakor po literarnem delu. Zrastle je s prvo mlado slovensko generacijo in z njo tudi nekaj časa delal. Pisal je v »Slovenju« in v Bleiweisov »Slovenski koledarček«. Pesnik ni bil. Zato so njegove pesmi bolj priljubljene in političnega značaja. Poznal je dobro nemško slovo in pa tudi Pršerna. Bil je svobodolomec in v opoziciji proti oketu Bleiweisu. Zato je bil priljubljen med mladino, ki ga je imela za voditelja, čeprav jim ni izpolnil nad, kar jih je stavila nani. L. 1854-55 ko so bili v osmi šoli poznači znani slovenski pesniki in pisatelji, jim je Dežman obljubil slovenski leposlovni list. Ker pa ni bil pravi za iskreno dušo Slovencev se je kmalu skesal. Hotel je slovenstvo v nemškem obliemu. Nato je postal voditelj franjskih Nemcev in izdajatelj nemščurjev. V slovenskem slovu ne pomeni veliko, bolj uspešno je bilo njegovo delo na znanstvenem polju, kjer smo si ga ogledali ob drugi priliki.

Kot jezikoslovec in prevajalec se je odlikoval Matej Cigale iz Dol. Lomov pri Črnem vrhu nad Idrijo. Živel je od l. 1819 do 1889. Važen je kot borec proti ilirizmu in kot sodelavec pri ustvarjanju slovenskega znanstvenega jezika. Bil je prvi učenec »Slovenije« v kateri je do leta 1849 nemece septembra odločno zagovarjal ustanovitev Zedinjene Slovenije. Tedaj se je preselil na Dunaj, kjer je 38 let urejeval slovenski del drž. zakonika v katerega je uvedel mnogo staroslovenskih oblik ter pisal pravno in terminološke članke za Razlagov »Slovenski Pravitnik«. Glavno njegovo delo pa je bilo ureditev nemško-slovenskega dela Volfovega slovarja, kjer je porabil tudi Vodnikov rokopis. Sicer se mu delo ni povsem posrečilo, ker ni iskal besed med živim govorom. Določal je tudi jezik šolskih knjig

in sestavljal izrazoslovje za razne znanstvene panoge. Hvaležni za sno mu, ker je olajšal mnogo lepih ljudskih izrazov.

Kot filozofa in bogoslovnega pisatelja moramo omeniti dr. Franciška Lampeja, profesorja bogoslovja iz Zadloga pri Črnem vrhu. Živel je od 1859 do 1900. Spisal je Uvod v modroslovje 1887., Dušeslovje 1889-90., Zgodbe sv. pisma 1894. Znamenit je tudi kot ustanovitelj »Doma in Sveta« 1888., ki si je priboril v par letih lep ugled. Lampe je bil prepričan, da je Malinčev biot skodil ne samo slovenstvu, temveč tudi katoličnemu savemu. Z D. in S. je hotel prebrati Malinčica, ki je ustanavljal svoj leposlovni list v Gorici.

Velikim duhovnom stare generacije slede sedaj le še manjše zvezde iz idrijskega kroga.

Protli koncu preteklega stoletja se je pojavil v »Ljubljanskem Zvonu« Ivan Kačič, urednik goriske »Soče«. Opisoval je idrijske motive.

Istotčasno z njim ali malo kasneje se je oglašil v slovenskih listih in revijah tipičen rudarski glasnik Jože Zazula. Rojen je bil v Idriji 13. marca 1870. Pisal je pesmi, literarne in strokovne sestavke v vseli mogočih revijah in listih, izdal je l. 1921. svojo revijo »Vrhu Razglednika«, izdal je l. 1908. »Jamske odmeve« in l. 1938. pesmarico »Rudno bilo«. V rokopisu ima več nesomnih vences, ki šteje 214 sonetov in manjšo zbirko drugih pesmi, ki so nastale v letih 1888. do 1932. z naslovom »Ob solncu in svetilki«. Zanima se tudi za idrijsko zgodovino.

Za njim sledi precej dolga praznota. Sele v novojni dobi moramo omeniti par literarnih delavcev, ki opisujejo in opevaajo predvsem Idrijo in rudarje.

Prednjači Matija Lipužič rojen v Idriji, sedaj ravnatelj rudnika v Kočevju. Za leposlovje se je zanimal že v dijaških letih. Črtice in pesmi je pričel prihlevčevati l. 1907 v »Domačem prijatelju«, »Jutru«, »Gorenju«, »Edinosti« in »Dnevnu«. Pisal je pod psevdonimom ali pod pravim imenom. Nse do vojni in sicer v letu 1926. je začelo njegovo pravo literarno delo. Pesmi so prinesli: »Gruda« (Premočekop na planem), »Zvonček« (Moi rodni kraj, Trobojce itd.), »Pod lipo« (Moj oče, V strojnič), »Mladina« (Rudnik, Plavž), »Zenski Svet« (Naublašemu sinu, Pri šahnu, Mater, Večerno poročilo, V tesnobnih dneh, Pod zemljo, Neznatni dogodoki), »Odmevi« (Pri šahnu), »Domači prijatelj« (Zimski večer, Ob morju), »Slov. ameriški koledar« (V jami, V Idriji, Rudar), »Sigurnost in rudnicina« (Rudarski), Rudarski i Toniončki vesnik (V premočkovniku), Podlistke je prihlevčeval v »Jutru«.

Boli v prozi kot v pesmih se je obnesel iz mlajše generacije Jože Kraps, učitelj na Trebitj v Poljskani dolini. Črtice, ki jih je prihlevčeval v »Jutru« in »Istrie« opisujejo idrijsko življenje in kot pod očkom blegašam. Žal, da je že utihnil. Vseokakor smo od njega pričakovali še mnogo. Spisal je tudi par dram, od katerih so: »Hudournik«, ki opisuje življenje tam preko tui vprizorilo.

Sm in tja se oglašita s kako črtico iz idrijskega življenja tudi Valo Bratina in Niko Pirnat, idrijska rojaka. Prav živahno se je bil lotil opisovanja našega življenja v goriski reviji »Družina« tudi Janko Osvald.

Posebno poglavje bi morali posvetiti idrijskemu humorju, ki ga žal idrijski rojak in znan slovenski humorist Damir Feičel ni obdelal. Prezgodaj je odšel iz Idrije. Čeprav ni pokazal svojega kraja v tej luči smo Idričiani vendarle nani posebno. Idričan je, rojen 18. julija 1879., naš je po svoji ščevostvi in sočnem izrazu, po priršernem veselju. In takega je dala Idrija slovenski domovini, enega najboljših slovenskih humoristov. Če bi Idrija ne bila dala nih enega pesnika in pisatelja in bi se v slovenskem slovu bliščalo samo Feičlovo ime bi bilo dovolj.

Gimnazijo je dovršil v Gorici, na Du-

nanu pa je študiral pravo. Kmalu je študij opustil in se oriel v Gorici novinarstvu. Med vojno je bil dolgo časa v dežju granat nato pa v beumnosti. Po vojni je bil (tinit) jmanske zvezce, potem v poduredništvu »Edinosti« v Gorici, nato na souredništvu »Goriške Matice«.

Pisateljeval je pričel zgodaj. Prve humoristične je prihlevčeval v »Soči« in v humorističnih listih Prvo zbirko je izdal l. 1911. z naslovom: Pol litra vinpave. Nove zbirke so sledile Sele no vojni: »Bacili in bacilke«, »Tik za fronto« iz l. 1921. in »Po stranim klobuk«. Najboljši njegov deli sta »Domače živali« in »Brezem«. V »Ob obratu« stotletja opisuje diška leta. Slede: »Pasta dlaka«, »Na skrivnostnih tleh«, ki je nadaljevanje »Naravnosti v Iraku« in »Okoli sveta«.

Počasni knje nam je do danes dal. Prosta je njegova domišljija, čestokrat poteti celo do nemogočega. Vredna humorja je, dober opazovalec, poln rahle satire in čudnih dododovščin duhovit in često komičen.

Poler teh literarnih delavcev ne moremo in ne smemo tudi mino pomembnih prevajalcev iz tujih slovtvev. Dr. Janko Travez je prevajal iz francošine. Prevodel je do danes: Bez. rufan (Henrie de Renen), Nove povest (Edm About), Križi in težave, rojenega brata (Berand H.), Povesti iz dneva in noči (G. Mampassant), Notrdamska cerkev (V. Hugo).

Dr. Ante Kacin, prof. na semenišču v Gorici je prevedel iz nemčine: Glasba in ljubezen, povest (P. Keller) in iz hrvaščine Jellin nacelčič« povest iz istrskega življenja od E. Kumičica. Na dramskem polju je pomemben kot prevajalec Valo Bratina (Benedikt R. Sorvajnik žensk, Sala itd.) Idričan je nabrže tudi J. Koroj, ki je prevedel Dostojevskega: Bele note, sentimentalni roman in Polevolovo: Slučajno.

Z Idričiani smo pri kraju. Slede naj še pesniki in pisatelji ki so nekda živel v Idriji in opisovali idrijske motive.

Med pesniki je najbolj pomemben E. Gangl, ki je živel dolgo let kot vadiški učitelj v Idriji. V svojih pesmih opeva Idrijo (Idrija) delavca (Moister Habbe) in čipkarico (Čipkarica).

Tudi mimo Iva Peruzijca ne moremo. Študiral je v Idriji in zaokrožil par priljubljnostih (Pozdrav idrijskim rojakom, Idrijska molitev) in zapisal tudi nekaj proze (Lirčni intermezzo v Idriji).

Do danes edino in največje delo o idrijski kotlini je napisal Fran Jaklič: Povest o srebrnem studencu, ki je izdala Mohorjeva družba.

Prezleti nikakor ne smemo tudi največjea slovenskega pisatelja Iva na Peruzija, ki je živel v Idriji eno leto kot profesor in v tem času baše dobi snov in osebe za svoje najlepše in najboljšo delo: V Idriji je živel tudi dala časa profesor dr. Ante Debelič. V svoji zbirki pesmi: Solnce in senec je opisal narodnega odpadnika v Judi Iskarionu, ki je tedaj živel v mestu kot profesor na realki.

Nekaj časa sta bivala v našem kotlu tudi pisatelj Fran Finžgar in Fran Znidaršič. Prvi je bil kaplan, drugi pa direktor realke. Če sta napisala kaj iz idrijskega življenja, ne vemo.

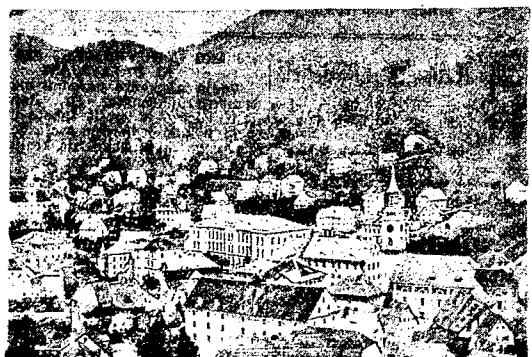
Končno moramo omeniti še pisatelja, ki je nabrže je večkrat obiskal naš kot, pa je v zadnjem času posegel v našo zgodovino. Je to France Bevk, idrijski soselec iz Čerkna. V legendi: Poslednja tolažba, ki je izšla v njegovi zbirki »Legend«, je opisal drobec idrijske preteklosti.

Važni so tudi raziskovalci idrijske zgodovine. Med domačimi so bili L. Tušar, ki je raziskoval v glavnem francoško okupacijo Idrijo in o tem pisal v »Carniolu«, dalje Iva na Lapajne, ki je pisal o Idriji v koledarju Mohorjeve družbe in Jože Brus, ki je pisal v »Dom in Sveta«. Prof. Makso Pirnat je opisoval idrijske kronograme, idrijsko čedaljšice in kot prvi tudi lepoto idrijske okolice v Planinskem vestniku. Bil je naš prvi planinski pisatelj.

Se dva moža sta se izkazala kot idrijska zgodovinarja. Prvi je bil postojnski dekan Peter Hitzinger. Izdal je l. 1860. prvo zgodovinsko knjigo o Idriji in njenem rudniku v nemškem jeziku.

Druzi za Idrijo zelo pomemben mož in zgodovinar na je bil dekan M. Arko iz Zapotoka pri Ribnici, kjer se je rodil 19. septembra 1887. Umrl je v Idriji marca 1938. L. 1931. je izšla njegova Zgodovina Idrije. Izdala io je katoliška knjigarna v Gorici. V knjigi je odlično obdelal našo cerkveno zgodovino, dočim je zgodovina rudnika zelo nepopolna, naše politično in kulturno življenje pa sploh izpušeno. Nabrže iz zunanjih vzrokov.

Manjšo vlogo je igrala Idrija tudi kot kraj malih knjižnih založb in izdaj. Omeniti moramo politično društvo »Napreje«, ki je izdajalo malo knjižico »Napreje«. Izšlo je več drobnih zvezkov gospodarskega in socialnega značaja, predvsem prevodi socialističnih pisateljev. Nekaj knjig je izdala tudi Rudarska federacija in knjigarna H. Sax, ki jih je tudi tiskala v svoji tiskarni. Otroci solca

Idrija

KULTURNA KRONIKA

PRISPEVKI NAŠIH ROJAKOV V SLOVENSKIH REVIJAH (NOVEMBER – DECEMBER)

Ljubljana, (***)
— V devetih številki revije »Dejanje« je prišlo Aljoz Gradnik sonet »Vprašanje, Stanjo Vuk pa dve pesmi, in sicer »Grme« in »Oktober«.

V dvojnem zvezku »Ljubljanskega Zvona« za sept.—okt. je prišlo Ivo Gruden dve značilni pesmi za današnji čas, in to »Mrtvim voljakom« in »Vojna«; Ivo Brnčič je prispeval ravno tako aktualno pesem »Matere, ljubice, žene« in daljšo recenzijo o romanu V. Prežihovega »Požganica«, Vlad. Pavšič pa razpravo »Pogled na slovensko vojno dramo«.

Zadnji zvezek »Lj. Zvona« (št. 11-12) prinaša dve Grudnovi pesmi »Besede ne najdemo« in »Tožba«, Iva Brnčiča ciklus pesmi »Štirje soneti« in Branka Rudolfa »Dva soneta Michelangelu«; Vito Kraigher priložuje v tem zvezku daljši članek z naslovom »Ustava nacela francoske revolucije v ustavi sodobnih držav«, Vladimir Pavšič končuje svoj pregled »Pogledi na slov. novoletno dramo«, Andrej Budal poroča o prevodu Njegoševoga »Gorskoga venca« v italijansko in priložuje recenzijo o F. Bevkovi zbirki »Legende«.

V prvem dvojnem zvezku dijaškega lista »mentor« za šolsko leto 1939-40 je prišlo Ivo Česnik članek »Židovstvo«, ki ga zaključuje v tretji številki, v kateri je objavljena tudi kratka recenzija F. Bevkove otroške povesti »Grivarjevi otroci«. V isti številki je priložena ocena J. Lovrenčičevega epa »Sholar iz Trente«.

V oktoberski številki revije »Misel in delo« je prišlo Ivo Česnik članek »Zunanje-politični pregledi« in članek »Diplomatske ofenzive sredi boje« (Zunanje-politični obzornik); v dvojnem zvezku za november-december pa je prišlo Ivo Česnik članek »Modre ptice« je prišlo Vladimir Bartol prispevek o Njegoševem »Gorskem vencu« ob izidu italijanskega prevoda tega dela.

»Naš rod« je v decemberski številki prinesel kratko črtico Ivana Preglja »Kaj se vam zd. ...«, nadaljevanje F. Bevkove pripovedke »Peter Klepac«, Janko Samec pa je priložil sonet »Božič 1939«.

V desetih številki mariborskega mesečnika »Obzorja« je prišlo Branko

Rudolf pesem »Južna noč«, mlada pripovednica Branka Jurca se je oglašala s črtico »Izgon«, Janko Samec je prispeval dva soneta z naslovom »Sonet o potujočem hrepenjenju«, Joka Zigon pa nadaljuje komedijo »Mogoče so pa jabolka res zastoj«,

V dvojnem zvezku »Obzorje« za november-december je objavil Branko Rudolf pesem »Romantična balada«, Joka Zigon nadaljevanje komedije »Mogoče so pa jabolka res zastoj«, Branko Rudolf »Anglija in vojna«, književne ocene pa je prispeval Radivoj Rehar.

Decemberska številka »Planinskega vestnika« je prinesla Lada Božiča članek, ki se nanaša na petinšestdesetletno idrijske podružnice SPD, z naslovom: »Planinstvo v Idrijski kotlini«.

V enajsti številki »Sodobnosti« priložuje Ivo Gruden pesem »Zdravica Francetu Albrechtu«, Igor Torkar novelo »Štiri in dvajset ur Milana Ponikvarja«, France Mesesnel objavlja dalje poročilo o jesenskih umetniških razstavah v Jakopičevem paviljonu; Dušan Kermauner nadaljuje polemiko z dr. Brecljem pod naslovom »Legenda o H. Tumle«, med književnimi poročili je objavljena kritika o F. Bevkovi zbirki »Legende«.

V dvanajsti številki »Sodobnosti« objavlja Ivo Gruden pesem »Slovo v jeseni«, Branka Jurca kvašo prozo »Kerstin«, Dušan Kermauner pa zaključuje polemiko »Legenda o H. Tumle«.

»Umestnost« je prinesla v številki za julij-august več prevodov A. Gradnika iz italijanske lirike, in to sonete Raffaela Santija in Benvenuto Cellinija, tem pa sledi članek o življenju in delu obeh velikih italijanskih umetnikov, ki ga je napisal Matija Benčina; poseben članek je posvečen našemu slikarju Albertu Sirku, ki ga izpopolnjujejo ponatisi dveh njegovih slik v olju, dveh akvarelov in linoreza.

Septemberska številka »Umestnost« prinaša poročilo o monografiji »Janex in Jurij Sublic«, ki jo je spisal dr. Fr. Mesesnel. V novemberskem zvezku priložuje Al. Gradnik sonet »Davno že v grobu si«. V decemberski številki objavlja Aljoz Gradnik prevod pesmi »Steza« od Sergia Corazzini-a; Martin Benčina objavlja članek »O ilustriranju literarnih del«, objavljena je tudi reprodukcija risbe Saše Šantija.

MELODIJE ČAKAVSKIH HRVATA

Vrijedno dijelo za stare i mlade generacije hrvatskoga naroda

Pod gornjim naslovom i podnaslovom donio je zgrabčasti »Jutarnji List« u svom broju od 22. III. prikaz Čakavsko-primoreške pjevanke »Ivana Matelčica«.

»Jutarnji List« veli u početku: Bivši tajnik zagrebačke Muzičke akademije (sada u Beogradu), poznati hrvatski muzičar Ivan Matetić-Ronjgov, izdao je nedavno »Čakavsko-primorešku pjevanku« koja je novi i značajan prinos našoj glazbenoj literaturi.

Peske je u kratko rezimino Matetićeve pogleda i težnje, kako ih je sam iznio u predgovoru svojoj pjevanci, pisac u »Jutarnjem Listu« — inače njegov redoviti glazbeni izvištitelj g. Vladimir Ciprin — piše:

Tim riječima poručuje Ivan Matetić svoju najnoviju zbirku čakavskih melodija, koja mora zainteresirati ne samo profesionalne muzičare i muzičke pedagoge već i širi krug naših kulturnih faktora, koji prihvaćaju želje i su-

gestije što ih je on tako pregnantno iznio i obrazložio.

Matetićeva idejna muzička nastojanja, koja se kreću uvijek u ravnoj liniji, i koja on uvijek dosljedno zastupa — poznata su, a poznate su i njegove realizacije na području vokalne glazbe, koje su ga izdigle u red istaknutih naših vokalnih kompozitora. Po tim njegovim kompozicijama došla je do izražaja melodija čakavsko-primoreškoga, a bliještava »kanta« hrvatskoga vulgarnog i Istre, krajevna, koji u njemu imaju svoga najvrjednijega interpretatora. Muzički idiom čakavskih krajeva i sve njegove karakteristike proze je Matetić dubokim osjećajem i stvorio djelo, koje će ostati trajne vrijednosti.

Idejni karakter ove zbirke podcrtavaju i stihovi Ante Dukića, poznatoga hrvatskoga književnika i pjesnika, iz sretno inspirirane pjesme »Naš domaći glas«.

ZBIRKA HRVATSKIH POPJEVKI U GRADISČU

Beč — Hrvatsko kulturno društvo u Beču izdalo je malu zbirku od 10 hrvatskih pučkih popjevaka i razaslalo je svim svojim povjerenicima. Time društvo hoće doći do jednog prijeklog potrebi. Momci su i djevojke sve češće pjevali razne magjarske ili njemačke pjesme, a svoju su hrvatsku pjesmu sve većma zapuštali. Hrvatsko kulturno društvo poručuje pjesme ovim riječima: Da ne bi ove pjesme sladak sanak spavale u ormaru povjerenika molimo, da ih što više rašire među ljudima. Pa ako koji nije tako oduševljen pjevač neka pjesme dade onim drugovima, koji rado pjevaju. Tko ne pozna nete neka ode učiteljici ili učitelju, pa neka ih zamoli da im ih pjevaju, a kad ih oni nauče neka ih pjevaju dalje i uče druge.

Prilike je — kažu — dosta, ako negdje drugdje a omo nedjeljom popodne u gostionici. Za kratko vrijeme izlazi će i druga zbirka od daljnjih 10 hrvatskih pučkih popjevaka.

Akad. slikar Albert Sirk ho razstavil šest svojih slik na razstavi »Srbske Lade«, ki ho otvorena 7. aprila v Beogradu. Sirk ho kot gost edini izmed slovenskih upebohajajočih umetnikov zastopan na tel razstavi. (***)

LIMSKI ZALIV

Jedan od najromantičnijih kutića Istre — Uspomene s jednog izleta

Krasna je naša Draga!

Ispod bregova Učke dolazi voda na površinu zemlje u tri razna izvora, iz kojih se razvijaju tri riječice, koje žubore — kad suša ne pritisne — kroz tri doline Istre. Spuštaju se svaka svojim pravcem sve do bučnog Jadranskog Mora, koje se je sa tri strane priljubilo uz kršni istarski poluotok. To su Mirna, Raša i Buruški potok, koji teče kroz dolinu Draga.

Najduža je između te tri doline Draga, Rađa se između Boruta i Lupoglava sa izvorom Burušskog potoka. Iz početka se dolina tek zapaja, a zatim postaje sve dublja i tješnja, ogradjena s lijeve i desne strane sve strmijim bregovima ili boci stranama, kako se naš narod u Istri izražava. Kod grada Pazina ponire potok u Pazinskiu laniu, ali dolina nazvana Draga, koju je i negda taj potok kroz tisuće i tisuće godina izdubio, ostala je do danas i ostat će, dok bude Istre

Iza Pazina prolazi dolina Draga preko sela Valići između Staroga Pazina i Kamuz — brega. Zatim se spušta sve dublje ispod Berna te se poput zmije vijuga ispod Tinjana, Sv. Petra u Šumi, Kringe, Barata Kanfanara, Sošići i Jurala, gdje je mjesto zelenih sjenokosa i plodnih njiva počine pokrivati tihim morskim zaljev Lim.

Ko je krasotu tog zaljeva jedamput video, toga uvijek vuče Lim k sebi. Zato sam i ja svojoj dvojici prijatelja savjetovao, da podjemo do zaljeva Lima. Oni su moj savjet veselo prihvatili. Došli su k meni već ranim jutrom, a bilo je to mjeseca srpnja.

Pošto smo se okrijepili kruhom, smokvama i čašicom rakije, stupili smo na kola i odvezli se ravno prema Sv. Lovreću Pazentičkom. Taj je gradić opasan još danas visokim zidinama, koje te sjećaju na nekadašnje bojeve.

Započela je naša vožnja kroz tako zvanu istarsku Benečiju.

To je zapadna istarska nizina, koja je negda bila u vlasti republike Venecije, kad i ime kazuje. Riječ »Benečija« dolazi od riječi »Venecija«. Prostre se u Istri od Kanfanara Sv. Lovreća Pazentičkog, Baderna, Montija, Motovunskih Novaka na zapad sve do mora.

»Benečija« u Istri je krasna i bogata nizina. Zemaljska površina nije posve ravna, ali niti gorovita. Polagano kano morskoi valovi spušta se dolje prema moru.

Kako ih je ugodno čovjeku, kada na pr. stoji u Baderni i odane baci pogled tamo dolje do mora — do Vrsara, Poreča, Novigrada, Tara... Bujni vinogradi istarskog refoska i terana, cijele skupine maslina i visoki bademi pokrivaju debelu naslagu zemlje. A između svega toga bogatstva dižu se naša ponosna sela, što su se bilele kao galebovi.

Vozeci se dolje do sinjega mora čuli smo plahu pastiricu, kako pjeva:

Tamo dolj polji mora
Grah se zeleni.
Ki ga tamo dolj čuva?
Zupanova kći.
»Daj mi, Mare kitu graha.
Gradi ti urodil!
»Ne dam ti ga kite ni građice,
zdrav mi ti budil!

Kad naš je pastirica zagledala, zašutila je. Sunce se dizalo nad nama. Toplina je grijala sve jače. Gledali smo naše seljake, kako obrađuju zemlju bez obzira na silnu vrućinu. Suša im je obično svake druge godine uništila kukuruz. Ali su svejedno tada bili razmjerno bogati, jer su svake godine napunili bačve crnim gustim vinom.

Krasni su ti naši ljudi na Poreštini! Visoki su i vitki i plečati, a govore dijalekat

koji stvara nekakav prelaz iz čakavštine u štokavštinu. U tom se razlikuju od ostalih istrana, koji govore više manje čistu čakavštinu. To se tunači time, što su oni došli u Istru mnogo kasnije, kad bez ljud. Po značaju se također prilžno razlikuju od ostalih istrana; već na oku u opazna, da su mnogo življii i bojevitiji. Inačiču živu fantaziju i u pripovijedanju su mnogo domišljitiji.

Konačno je pred nama osvanuo vili-gasti zaljev Lim.

Čisti je morski zrak piro prena nama sve jačim mirisom slane morske vode. Zakrenuli smo cestom nekoliko puta i napokon smo bili na dnu Drage — na Limu!

Kad smo se okrijepili, ogledali smo si luku. Lim je bio izvorna luka za drvo. Velike ladje nijesu mogle doći do samog kraja zaljeva, ali su zato mogle malene čozske ladje koje su istarsko drvo iz Lima prevozile u Veneciju. Sada je trgovina drvom na Limu izgubila na svojoj važnosti.

Razgledavši luku, pošli smo u malenu crkvicu, koja je ondje na Limu. A zatim smo se uspeli na protivnu stranu Drage do njesta, gdje se nalazi čarobna spilja sv. Romualda. Inačiči smo u spilju i potanko je razgledali.

Bilo je već pet sati po podne, kad smo se vratili iz spilje u zaljev. Bili smo ogladnili, pa smo odmah pošli na objed u krčmu. Gazdarica nam se doskora približila sa ogromnom zdjelom punom tjestenine koja je bila pomiješana s konzervom našega suputnika. Sve je zalilo dobro crno vino. Bio je istarski teran iz »Benečije«, koji teče poput mlitke, a čaša — kad je posve isprazniš — ostaje crvena. Ne kaže se ba-dava: »Nije žila vrli šenice, niti vinca vrli terapa«.

Kad smo se okrijepili i odmorili digli smo se, da se spustimo u ladiću i prepustili krasnoj vožnji. Najradije bismo se bili provezeli sve do kraja zaljeva, ali je to bilo nemoguće, jer je zaljev dug svojih 10 kilometara. Širina je zaljeva sad veća sad manja — poprečno od 100 do 200 metara.

Krasna je bila vožnja. Sunce je bacalo svoje trakove po zeleno — modroj vodi. S lijeve i desne strane dižu se uz zaljev visoke strane. Čini se kao da straze nad zaljevom, čuvajući ga u svom krilu. »Gle! jedan će od društva, « taj krasni zaljev mogao bi biti na glasu kao kakav norveški fiord. To bi visoke strane mogle biti obraštene gustom i visokom šumom, uz vodu bi se mogla napraviti s jedne i druge strane zatona krasna cesta, kao na pr. između Voloskog i Lovrana, a po stranama bi se sagradili razni hoteli. Velik bi broj gostiju iz cijele Evrope dolazio ovamo, da se nadiše tog čistog zraka i naučite te divne prirodne ljepote.

Napokon dođosmo do mjesta na obali, gdje je bilo vrlo zgodno za kupanje. Iskrcali smo se iz čamca, svukli se i zaplivali po toploj površini. Voda nas je ugodno hladila. Kad se tako osvježimo, obukosmo se i krenusmo ladijom ka kraju pristaništa.

Nakon što se okrijepismo, krenusmo kući. Gore na vrhuncu zaustavismo se, da još jednom promotrimo dugi vijugasti zaljev. Htjeli smo se do sita naučiti ljepote, koju nam je ondje pružala priroda.

Sunce se maginjalo k zapadu. Površina zaljeva bila je na nekim mjestima već u sjenci visokih strana, a na drugim se kupala u sunčanom svjetlu i zrcalila poput svijetle kovine. Teško smo se dijelili od tog veličanstvenog prizora.

I kad kasnije legosmo umorni na počinak, još nam je pred očima lebdjela divna slika zaljeva Lima, tog romantičnog istarskog kraja.

— M.

A. LOVRIĆ:

NAŠIN FUREŠTON

Gospa i gospodin, ki k nam greste v letu iz naših domaćih i svih tujih stran, pridite k nam samo, na moru je lipo i nas našeg kraja ni nimalo stran!

Pridite na more pogledat vapore, trabakule, škune, lipo tu na plaži i sotomarine, ki greju pod vodu. — Bog mi za svidoka, da to nisu laži.

A nutri va moru kakih beštij ima! — Ima fine ribe, ki imate rada: tunine, brancina, lokarda, gošča, sardelje i drugih do finih orača.

Na našem moru i na bilom zalju ozdravljenja ima, da se ni ne pita! Zdravim koluri sunce napitura kako ne bi mogal nikci pitur svita!

Pridite na more, al i o Božiču, kad su v elementih mirakulni skriti. — Ča su svi tiazri kontra silni pini, ku maretu more da v nebasa hiti!

Nastopno predavanje docenta dra A. Vogelnika

Na ljubljanski univerzi je inel 14. marca t. l. nastopno predavanje novi docent dr. Adolf Vogelnik, idrijski rojak, ki je do sedaj napisal in objavil okoli 12 znanstvenih razprav, dve leti pa je delal na statističnem inštitutu v Parizu, kjer je svoje znanje v marsičem poglobil in razširil. — Predavatel je svoje nastopno predavanje posvetil kritičnemu orisu empirično-statističnega proučevanja konjunktur. Za svoja izvajanja je žel toplo priznanje in bil deležen iskrih čestitk, katerim pridružujemo tudi naše. (***)

PROSLAVA SIMONA GREGORČIČA NA DUĀNJAU

Dunaj. — »Slovenski krožek«, društvo koroških Slovencev na Dunaju, je pridelilo v spomin našega velikega pesnika Simona Gregorčiča lepo pridelitev z bogatim programom. Najprej je društveni predsednik pozdravil vse prisotne, nakar je tamburarski zbor pod taktirko prof. Viskoviča odigral nekaj pesmi. Dr. Zwitter je imel interesno predavanje o Gregorčiču in njegovi poeziji. Za tem so sledile recitacije izbranih Gregorčičevih pesmi. Pevsko društvo je odpelo pod vodstvom pevovodje prof. Viskoviča nekaj pesmi. Oprnel pevec Hvasata iz Ljubljane je odpel ob spremljavi glasovirja nekaj pesni in je bil nasržen z velikim aplavzom. Vse točke programa so bile dobro predvajane ter je bil uspeh v vsakem oziru popoln.

BRATUŽEV SPOMINSKI VEČER

Sedejeva družina v Ljubljani je pridelila dne 18. marca ob 8. uri zvečer spominski večer pok. L. Bratuže. Cilni mlad. odseda Sedejeve družine so izvajali nekaj recitacijskih in simboličnih točk, člani Sedejeve družine pa so zapeli Bratužev »Kragulček«. Večer so zaključili z nekaj točkami namenjenimi Jožetu in Jožicam, predvsem pa trem vodilnim članom družine.

SPOMENIK RADGONSKIM ŽRTVAM

Kakor čitamo, se Gornja Radgona pripravila, da bo v kratkem odkrila dostojen spomenik onim, ki so padli na tem severnem oporišču za svobodo slovenske zemlje. Med žrtvami je bilo tudi nekaj naših rojakov iz Primorja. Spomenik je iz brunelega polhorskega granita in bo odkrit 2. junija. Zrajen je po osnutku arh. Kregarja. Napravila ga je Vodniška kamnoseška družba iz Ljubljane. Stal bo na lepem prostoru pred faro cerkvi. Spomenik predstavlja svetilnik — simbol mira. Na žalost je dosedaj pokrila le polovica stroškov, vendar aginji pripravljali odbor z vsemi člani zbira prispevke za ostale stroške.

IZ UPRAVE

Od naše povjerenice za Ameriko gđe. Mary Vidošič, Jersey, N. J., primili smo Dol. 6.—, čime je podimena preplata za sledječe naše pretplatnike:
Dr. Vladimir Ribar, Washington, Dol. 2.—
Capt. Slavoj I. Trošt, New-York, Dol. 2.—
G. Franjo Brkijačič, New-York, Dol. 2.—
Najljepše zahvaljujemo!

MATE DVORNIČIČ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJI I HISTORIJI

(Nastavak)

Najljepše stranice naše povijesti o Zdedinju revoluciji malo su poznate našoj publici. Zdeda giagoljaski krčki biskup starovrščar, digao buntu pomodu svećenika Kotjeha i Vuka (Ulfa) za vrijeme Petra Krešimira IV. uz pomoć istarskih biskupa: puljskog i pičanskog odnosno oglejskog patrijarha, protiv rim. pape Aleksandra II. koji je kao nekadašnji pitomac samostana Clunyskog kao i njegov tajnik kardinal Hildebrand kasniji Gregur VII. zabranjivao starovrščima misli staroslovenski. zatim žentiu se i nositi bradu. Najveća pak pobuda ga gonila na ta prognostva. što je u njima gledao utemeljitelje siavenske nacionalne i autonomne crkve. — I padahu glave velikaša i latinaša. Zdeda bude proklet na sinodama u Splitu 1060. i umre 1066. dok su Petjeha i Vuk bili osuđeni na smrt. Kasnije pomilovani i prognani. — Desna ruka Zdedina bio je istarski markgrof Ulrik, taj naš Jan žička, gospodar Lupoglava i Buzeta, ališe surjak kralja Dimitrijev Zvonimira i zet ugar kralja Bele I. te veliki prijatelj bana Gojka ili Gojca. Uz njega bio aše veliki privrženik siderski župan Juran. I ovaj siderski župan kao i vođa vojske Ulrik umoran od ubijanja zaželo si kreveta i svoje žene. Čakavška nar. pjesma sa otoka Unija pjeva:

»Juraniću Jurano!
Jur ti je već zora.

Vijesti iz domovine

KOMEMORACIJA DR. MATKA LAGINJE V LJUBLJANI

Ljubljana — Ljubljanska emigracija je ob desetletnici smrti dr. Matka Laginje lepo počastila spomin velikega bojkovnika, s svetčano komemoracijom, ki se jo emigrantske organizacije Akademsko društvo »Dobrodober«, Delavsko prosv. in podp. društvo »Tabor«, društvo »Sočas-Matica in Primorsko akademsko starestinstvo skupno priredile na Jožefovo, dne 19. marca v dvoranu Delavske zbornice. Na spominsko slavnost so bila povabljeni vsa emigrantska društva v Sloveniji ter razne nacionalne organizacije. Občinstvo se je v prav lepem številu odzvalo vabilu.

Slavnost se je pričela ob 10.30 z Brjasko-Santlovo pesmijo »Predobri Bože«, ki jo je ubrano zapel mešani zbor društva »Tabor«. Nato je imel bivši Laginjev izvariš istrskem deželni zboru z Ivo Sancin spominski govor, v katerem je vsestrano osvetlil osebnost velikega bojkovnika. Prizkaval ga je kot književnika in politika, kot narodnega buditelja in

borca ter kot človeka. Opisal je njegovo lepo življenjsko pot, kako se je kot sin preprosti kmečki starsev po svoji izredni sposobnosti povpel do voditelja svoboda naroda, kateremu je nesebično posvetil vse svoje plemenito življenje.

G. Sancin je zaključil svoj lep spominski govor z vzklikom: »Večna slava očetu Istre dr. Laginji!«

Pevski zbor društva »Tabor« je nato zapel Gallus-Petelnov koral »Glejte, kako umira pravilni«, ki so ga navzočini poslušali stoje. Sledila je recitacija dveh pesmi, ki jih je pesnik Rikard Katalinč-Neketer napisal dr. Laginji v spomin, ter nekaterih Laginjevih basni. Recitiral je lepo in z občutkom g. Marjan Kovič. Isto tako z občutkom je nato gimnazijalec Zovič deklamiral Gervasiovo pesem »Pelini«. Lepa slavnost se je zaključila s Tereljevo pesmijo »Naše govore«, ki jo tudi zapel pevski zbor društva »Tabor«.

NAŠI POKOJNIKI

JOSIP GRILC

Dne 20. marca, vozeč se Gorice domov se je nevarno onesrečil ugledni idrijski trgovec Josip Grilc, ki je zgubil oblast nad vozilom, da je zdrknilo pod cesto. Z Grilcem se je vozil tudi trgovec Srečko Bajt iz Idrije, ki je odnesel le težje poškodbe, težje pa sta bila ranjena so-potnika Rafael Kohal, ravnatelj okr. posojilnice v Idriji in njegova žena Ljilka. Grilca so s kraja nesreče takoj prepeljali v gorško bolnico, toda vsaka zdravniška pomoč je bila zaman ter je kmalu po prevozu podlegel težkim poškodbam. Z Grilcem je Idrija spet zgubila enega svojih najboljših mož in z njegovo smrtjo se je spet razredil krog domačih trgovcev. Bil je znan kot značajen, odločen in podjeten mož, ki si je v lastno pridnost pridobil lepo premoženje, ki ni služilo izključno njegovim koristim, temveč je z njim pomagal mnogim našim ljudem, posebno kmetom, katerim so njegova posojila reševala domove. Na gospodarskem polju se je živo udeleževal ter je bil dolgo vrsto let predsednik Okrajne hran. in pos. v Idriji, ki je še danes največji domači denarni zavod na Goriskem; dolgo vrsto let je bil tudi predsednik trgovskega združenja v Idriji.

Za njim žaluje vdova — hčerka pred kratkem umrlega veleposelnika Kajetana pl. Premersteina. Blagi pokojnik naj počiva v miru, težko prizadeti sorodniki naše iskreno sožalje!

V Ljubljani je dne 13. marca t. l. umr- i naš rojak Rihard Debelak, v davčni upravičel v pokouju. Naj počiva v miru, prizadetim naše sožalje.

Kot deseto žrtev železniške nesreče pri Oslju so dvignili iz vode našega rojaka Ivana Škorjančiča, bivajočega v Št.

Je li moja milena
Sela kraj prozora.

Petar Krešimir IV. izgleda nije dostatno ocenjen u našoj povijesti. On nije htio dolaziti u sukob sa papom kao što je učinio poslije njega kralj Slavac, ali je nastojao da stvori još jedno slavensku oporšte i jednu državu južno-slavensku od malih skupina balkan. Slavena, kil su bili oknuti i od njegove države i od one kralja Trvanje i Zahumlja Mihajla i Bugarina, koji su razbovali u Bizantu od 1018. Time bi se protiv pape, Madjara i Venecije. I bi stvorena neke vrsti prva Jugoslavija 1073 pod imenom kraljevina Duklja sa kraljem Petrom III. Bodinom od ostataka Srba, Hrvata i Bugara. Agenti stranih sila i Bizant rastepeše je i nije trajala ni godinu dana! Prjestolnica joj je bila Skadar na Bojani. — Petar III. počiva u mirnima Sv. Srđa. Držim da maedonska čakavska pjesma

»ženil se Petre vojvoda le-le
Pokanil do devet sestri,
Deseta sestra ne kanil,
Sam pošol Petre do njeje
Pridi mi sestra na švatba itd.«

pjeva o tom našem Petru III. Bodinu.

Petra Krešimira IV. slavi naša nar. čakavska pjesma također: Hvali se Petre, da nima lipše ljube do njegove.

† TEREZIJA JANKOVIĆ

Na veliko nedeljo dne 24. t. m., je umrla v ljubljanskem Jožefišču na Poljanski cesti Terezija Janković, v visoki starosti od 73 let. Pokojnica je bila rojena v Košani, skoro vsa povojna leta pa je preževala v Ljubljani, kjer je bila znana kot skrita dobrotnica ubogih. Njen bivši dom v Krakovski ulici je bil zbran pod imenom »Košanski konzulat«. Tja so se zatekali gotovo vsi študentje in pozneje emigranti iz kočanske okolice, pa tudi drugi. Edini sin pokojnice, Janko je znan izseljenški organizator in učitelj v St. Privatnu v Franciji, ki pa ni mogel obiskati matere ni v njen bolnici, niti ni mogel priti na pogreb. Pokojnico so pokopali v torak dni 26. t. m. na ljubljanskem pokopališču ob udeležbi ožjih rojakov. — Naj ji bo lahke zadnje domo na ljubljanskem polju, prizadetim naše sožalje!

† FRANCE ČARGO

Po dolgi in mučni boleznii je 28. marca t. l. umrl v Kanalu in Goriskem vodja zemljiške knjižice v p. France Čargo v visoki starosti 73 let. Bil je sin ugledne kmetke družine iz kanalske doline in je dovršil gimnazij v Gorici z izrednim uspehom. Kot uradnik je bil zaposlen tudi v misrni nek. odvetačnik dr. Tunc, pozneje pa je stopil v vodno službo v Gorici, služboval je tudi v Kanalu in Tolminu, po vojni pa je bil kot vodja zemljiške knjižice v Pulju nato premeščen v Italijo, nakar je bil upokojen. — Svoj pokoj je preživel na svojem domu v Kanalu pri sv. Mirku, ki je zasebni uradnik v Kanalu. Polje nikne zahtujeta za njim sin Janko, znani akad. slikar v Ljubljani in privatni uradnik Ljub. Pokojni je bil znan narodno zaveden mož in se je povsod, koder je služboval, zavzemal za našega človeka, zlasti za našega kmeta. Težko prizadeti družini naše sožalje, kajti njegovi duši! (***)

V Coverdalen-u je umrl v starosti 41 let naš rojak Filip Nunci, doma iz Bača pri Knežaku, v Ameriki, kamor je odšel pod 19. leti, zapuščia ženo in sina.

Smrt je doletela našega rojaka Franca Valencića v starosti 51 let. Doma je bil iz Huj v podgrajski občini. V Ameriko se je izselil pred 27 leti. — Naj ihu bo lahka tuja zemlja, prizadetim naše sožalje! (***)

TALIJANSKE PRIREDBE U ZAGREBU

Kroz dva dana, u srijedu i četvrtak, gostovala je u zagrebačkom kazalištu skupina talijanskih pjevača i pjevačica s milnanske Scale i Teatro Reale u Rimu. Nastupili su u dvije predstave: Trubadura i Traviata od Verdi.

U četvrtak održao je poznati talijanski slavist profesor rimskog sveučilišta Enrico Damijan predavanje u Pučkom sveučilištu. Govorio je o talijanskom uplivu u slavenskom svijetu.

Dodajemo da se u talijanskom institutu održavaju redovita predavanja iz talijanskog kulturnoz. nacionalnog i političkog života.

OSOBNE VIJESTI

Gosp. Vjekoslav Primuz iz Pazina, činovnik jugoslavenskog poslanstva u Parizu vjenčao se s gđicom Olgom Horstlig iz Beograda. Mladencima naše srdačne čestitke.

† MATEVŽ FERFOLJA

Pred dnevni je v Ronkih umrl 82-letni Matevž Ferfolja. Pokojnik se je rodil v Dobrebodu leta 1858. kot sin ugledne kmečke rodbine. Ker mu kraška zemlja ni mogla nuditi dovolj kruha pa se je podjelni Ferfolja odpravil s trebulom za kruhom in pričel je s kupitju, po Sloveniji in Hrvatski. Z žilavo vztrajnostjo si je pridobil lepo premoženje. Po svetovni vojni se je preselil v bližnje Ronke, kjer je imel lepo posestvo. Vendar pa je ostal še vedno navezan na Dobrebodo.

Vzgojil je sina, uglednega tržaškega odvjetnika Josipa in dve hčeri, en sin pa mu je padel v vojni. — Sožalje!

† FRANJA LUDVIKOVA

Po daljši boleznii je v Ljubljani umrla ga. Franja Ludvikova, soproga svetnika drž. železnice v pok. Pokojnica je bila doba iz St. Petra na Krasi po rodu iz narodne družine Špilerjevih. Zapuščia dva sina in hčerko. Bila je zelo delavna v naših društvih in posebno pri CMD. Naj počiva v miru! Ostalim naše iskreno sožalje!

† JOSIP PRIVERŠEK

Dne 11. septembra 1939. se je v Pančevu pri kopanju smrtno onesrečil akademik jurist Josip Priveršek, star 28 let. Po rodu je bil iz Trsta. Njegov oče je bil iz Stajerskega, mati pa Goričanka in vojna vdova iz znane družine Zimic iz Orgarja, ter jo je izguba sina edina zelo prizadela, v katero je polagala vsa svoje nade. Pokojnik je bil po značaju miren, prijazen in dober mladenič ter zelo priprost. Prizadetim naše iskreno sožalje.

Odlazak odnosno emigriranje kralja Slavca u Južnu Italiju sa svojim ljudima na Siciliju i okolicu Napulja i Apuliju nalazimo u Novljanskim pjesmama:

»Aj puhni vetre moj večernji hlade,
Aj ter mi nosi zi Tallje glase.
Aj ča mi dela moje milo drago?
Aj jali spava jai se razgovara,
Aj jali ljubi mlade Talijanke!«

te »Vrni Luka navu naopak,
Da jadrino do Tallje ravn.
Tamo nan je mati i sestrica,
Tamo nan je draga i ljubovca.«

Kraljević Marko je po mojem mnijenju narodni predstavnik pisne južnoslavne masa odabran kao takav upravo od naših emigranata u Italiji i Španiji. — (Vidi: Malić: Južni Slaveni u Španiji, Mažuranić Vladimir, te dr. Deželčić Velimir u romanu »U službi kalifca«). Kraljević Marko preokrojen je španjolski Cid campeador. — U Južnoj Italiji za vrijeme Slavca i Normana imamo našeg Cid-Pjeron-a.

Poslije Kosovske pogibije kojoj je prisustvovao i Iviš Horvat svojom vojskom 1389 tražilo se jedan nacionalni magnet koji će podati imalo nade za okmpaktnost i otpor protiv Turaka iz Apulije odaslani Črnojević nije potpuno-ma zadovoljavao i sad je Vukašinov sin Marko rođen 1335. i ako ga nije bilo na Kosovu a bilo mu je tada 54 godine kao kralj Prilpa još jedini privlačio narodnu maštu za velika djela. Češto je da je odijev prema Cidu jer »Cid e la filia del rey moro nije drug nego Cid u tamićki maurskog vladara. a isto imademo kod nas Kraljević Marko i kćerka

kralja Arapskoga. Nadalje nije uvijek u pjesmi spomenut sarac veći i dorat ili dor. Taj dorat ili dor je španjolska riječ i znači konja za utrku upravo iz mjesta istoga naziva — Treće što Marko kao na prisutne ljude i suzemljake nije mogao praviti takav utisak junaka kao turski vazal, a šta više on nije baš ni najslavnije poginuo na Rovinama 1394.

U Novom-Vinodolskom imademo čakav. pjesama o carici Milici kćer Novljani pjevaču uz obično istar-primorsku ariju »Ružno cvili carica Milica« t. d. Te pjesme novljanski seljaci zove »praksitonske naše«, a djevojke pjevaju po polju Dibrenskom. Zar pjesma o Milici, koja sa snašama opepoznaje krvavu ruku poginulog sina, koju donasa šavran nije slična španjolskoj romanu »Romance de dona Alda« kojoj Aldi donasa orao krvavo pismo krivju pisano po Roldanu (isto što Roland ili Hrudo-lan!)

»Otro dia de manana
cintas de fuera la traen;
cintas venian de dento,
de fue escritas con sangre,
que su Roldan era muerto
en la casa de Roncesvalles.«

nema frapantne sličnosti?! Sve naše istarske zbirke nar. čakav. pjesama pa i one otočke (bodulske) imadu pjesama o Marku. Košarica zbirkama iz o. Milošu i Fatimi. Ima ih i o »Kenderbergu, Sibirjanin Janku Sekul Dragomandi-vojkii, banu Derencinu, Ivi Kraloviću, te Frankopanima i Lazaricu i banu Jelačiću. Tako Laginjinja zbirkas:

(Nastavit će se)